

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตลักษณะและพฤติกรรม : การสังเคราะห์ปริญญา นิพนธ์ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ¹

ปรีดา เบ็ญคาร²

วัลนิกา ฉลากบาง³

เรวดี ทรงเที่ยง⁴

เพ็ญศรี กองสัมฤทธิ์⁵

มารศรี กลางประพันธ์⁶

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษามาเป็นเวลา 18 ปี (พ.ศ. 2527 – ปัจจุบัน) ทำให้มีงานวิจัยที่เป็นปริญยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกจำนวน 82 เล่ม งานวิจัยดังกล่าวได้ค้นพบข้อความรู้และยืนยันทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกัน ตัวแปรตามตัวเดียวกันหรือศึกษาจากกลุ่มประชากรเดียวกัน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในโอกาสต่อไปไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและนำข้อบกพร่องของงานวิจัยหรือข้อค้นพบที่มีอยู่แล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้ได้ผลการวิจัยและข้อค้นพบที่มีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น การสังเคราะห์งานวิจัยจึงมีความจำเป็นต่อความก้าวหน้าของการวิจัยในสาขาพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์เป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ การสังเคราะห์งานวิจัยยังเป็นประโยชน์ต่อวิธีดำเนินการวิจัยของนักวิจัยเพราะจะช่วยให้รู้ขีดถึงสภาวะปัจจุบันของข้อค้นพบเกี่ยวกับปัญหาการวิจัยอันจะเป็นประโยชน์โดยทั่วไปในการเข้าใจขอบเขตการสะสม การออกงามขององค์ความรู้ในสาขานั้น (สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม, 2530:52) และยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการกำหนดสมมุติฐานในการวิจัยให้มีคุณภาพอีกด้วย

ในปัจจุบันนักวิจัยทุกสาขาให้ความสำคัญกับการสังเคราะห์งานวิจัยมากขึ้น เพราะแต่ละสาขามีงานวิจัยเพิ่มขึ้นจำนวนมาก หากไม่มีการนำเอาผลการวิจัยที่หลากหลายเหล่านั้นมาทำให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ถือว่าเป็นการสูญเสียค่าทางการลงทุน (สุพัฒน์ สุกุลมสันต์, 2532: 12) เพื่อให้เห็น

¹ งานวิจัยค้นคว้าของนิสิตดุษฎีบัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

⁴ อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁵ พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลพระประแดง สมุทรปราการ

⁶ อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาพรวมของงานวิจัยในสาขาพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ว่าได้มีการศึกษาไปแล้วในแง่ใดบ้าง มีข้อค้นพบ และได้องค์ความรู้ด้านใดและยังขาดการศึกษาด้านใด เพื่อจะได้เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในสาขานี้ต่อไปในอนาคต ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสังเคราะห์ปริญญานิพนธ์สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ตามกรอบทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยของประเทศไทยโดยทำการสังเคราะห์เชิงปริมาณด้วยวิธีการวิเคราะห์อภิมาน (Meta Analysis) สำหรับปริญญานิพนธ์ที่มีการรายงานค่าสถิติที่สามารถนำมาสังเคราะห์ได้ และสังเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สำหรับปริญญานิพนธ์ที่ศึกษาเชิงคุณภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาขนาดอิทธิพลของปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตลักษณะและพฤติกรรม โดยสังเคราะห์จากผลการวิจัยของปริญญานิพนธ์สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ระหว่าง พ.ศ.2530-2543
2. เพื่อสังเคราะห์เนื้อหาจากปริญญานิพนธ์ที่ศึกษาเชิงคุณภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การสังเคราะห์ผลการวิจัยครั้งนี้สังเคราะห์จากปริญญานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ระหว่าง พ.ศ.2530-2543 จำนวน 82 เล่มด้วยวิธีวิเคราะห์อภิมานสำหรับปริญญานิพนธ์ที่รายงานค่าสถิติ และสังเคราะห์เนื้อหาสำหรับปริญญานิพนธ์ที่ศึกษาเชิงคุณภาพ
2. การสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้มุ่งสังเคราะห์ตามแนวคิดของทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมคือจิตลักษณะต่าง ๆ ที่เปรียบเสมือนลำต้น จะส่งผลต่อพฤติกรรมทั้งปวงหรือเปรียบเสมือนดอกหรือผลของต้นไม้โดยมีฐานจากราก

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. เป็นการสังเคราะห์ปริญญานิพนธ์ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 82 เล่ม จำแนกเป็นปริญญานิพนธ์เชิงปริมาณ 81 เล่ม และเชิงคุณภาพ 1 เล่ม
2. ปริญญานิพนธ์ที่นำมาสังเคราะห์มีการศึกษาตัวแปรหลากหลาย และศึกษาซ้ำน้อย คณะผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มตัวแปร แล้วจึงสังเคราะห์ตัวแปรที่มีการศึกษาซ้ำตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

งานวิจัย หมายถึง ปริมาณนิพนธ์สาขาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ ที่ทำแล้วเสร็จ ระหว่าง พ.ศ. 2530-2543

การวิเคราะห์ห่อภิมาณ (meta-analysis) หมายถึง วิธีการทางสถิติที่ใช้สังเคราะห์ปริมาณนิพนธ์สาขาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ โดยใช้ผลการวิจัยและรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัยทั้งหมดเป็นข้อมูล ใช้งานวิจัยแต่ละเรื่องเป็นหน่วยของการวิเคราะห์และมีเป้าหมายที่จะสังเคราะห์สรุปผลการวิจัยทั้งหมดเพื่อตอบปัญหาการวิจัย

ดัชนีมาตรฐาน (Standardized Indices) หมายถึง ดัชนีที่เป็นค่าประมาณของพารามิเตอร์จากงานวิจัยแต่ละเรื่องซึ่งมี 1 ค่า ซึ่งคำนวณจากค่าสถิติ 2 ตัว คือ

1. ขนาดอิทธิพล (Effect size หรือ d) เป็นค่าดัชนีมาตรฐานที่ใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงทดลองหรืองานวิจัยเชิงเปรียบเทียบ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient หรือ r) เป็นดัชนีมาตรฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์

2. ขนาดอิทธิพลมาตรฐาน (Zr) หมายถึง ค่าขนาดอิทธิพล (d) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ที่ถูกปรับให้เป็นค่ามาตรฐาน

ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม เป็นทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุพฤติกรรมของการเป็นคนเก่งคนดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง โดยจำแนกสาเหตุได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ลักษณะทางจิต 5 ด้าน คือ 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) มุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง 3) ความเชื่ออำนาจในตน 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ 5) ทศนคติ คุณธรรม และค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ หรือสถานการณ์นั้น) และลักษณะพื้นฐาน 3 ด้านคือ 1) สติปัญญา 2) ประสิทธิภาพทางสังคม และ 3) สุขภาพจิต

จิตลักษณะ หมายถึง ลักษณะทางจิตใจซึ่งเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนเก่งคนดีประกอบด้วยลักษณะพื้นฐาน 3 ด้าน ซึ่งเปรียบได้กับรากของต้นไม้ในทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม และลักษณะทางจิต 7 ด้าน ซึ่งเปรียบได้กับลำต้นของต้นไม้ในทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม ที่ใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรม โดยมีนิยามของแต่ละลักษณะดังนี้

ราก ประกอบด้วย

สติปัญญา หมายถึง ความสามารถทางการคิด การจำ การใช้ภาษา การแก้ปัญหาและการปรับตัว

สุขภาพจิต หมายถึง สภาวะของจิตที่หวั่นไหว ผันแปรไปจากภาวะปกติ เนื่องจากมีเหตุการณ์หรือการกระทำของบุคคลมากระทบ ทำให้สภาวะจิตอาจเป็นด้านดีหรือด้านไม่ดีก็ได้

ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง บรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมที่บุคคลได้รับ
เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งทำให้เกิดตัวตน จิตลักษณะและพฤติกรรมของบุคคล

ลำดับ ประกอบด้วย

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผลตามทฤษฎีของโคล
เบอร์ก ที่แสดงถึงเจตนาของผู้กระทำก่อนที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ในสถานการณ์ที่ผลประโยชน์ของหลาย
ฝ่ายขัดแย้งกัน

ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึง ความสามารถที่จะคาดการณ์ไกล เห็นความสำคัญ
ของสิ่งที่จะเกิดในอนาคต วางแผนเพื่อรองรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้น บังคับควบคุมตนเองให้
อดได้รอได้ ไม่พึ่งการควบคุมจากผู้อื่น กระทำพฤติกรรมที่ต้องใช้ความเสียสละหรือความอดทนเป็น
เวลานานเพื่อนำไปสู่ผลที่ต้องการ

ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง การรับรู้ที่ว่าความสำเร็จ ความล้มเหลวหรือ
เหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเป็นผลจากความสามารถและการกระทำของตน ไม่ได้เกิดจากความ
บังเอิญ โชคเคราะห์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์

แรงจูงใจ หมายถึง จิตลักษณะที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงพฤติกรรม

ทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีที่มีต่ออาชีพ ทำให้เกิดความพอใจและรู้สึก
เป็นสุข

ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ลักษณะทางอารมณ์หรือทัศนคติที่แสดงถึงความ
พอใจที่บุคคลมีต่องานในด้านต่าง ๆ เช่น ค่าจ้าง ความก้าวหน้า ความมั่นคง ลักษณะงานที่ทำ เป็นต้น

ความเชื่อทางพุทธ หมายถึง การรับรู้และการยอมรับของบุคคลเกี่ยวกับพุทธ
ศาสนาที่เกี่ยวกับพระรัตนตรัย วิบากกรรม นรก สวรรค์ เป็นต้น

ความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน หมายถึง การที่คนทำงานมีความคิดและความ
ต้องการที่จะลาออกจากงาน โดยความคิดและความต้องการดังกล่าวเกิดจากความสมัครใจ แต่ยังไม่
แสดงพฤติกรรมการลาออกจริง

ความคิดริเริ่ม/ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการคิดสิ่งแปลกใหม่
และเป็นประโยชน์ทั้งกับตนเองและสังคม

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของบุคคล ซึ่งเปรียบได้กับดอกผลของต้นไม้ในทฤษฎี
ต้นไม้จริยธรรม ประกอบด้วยพฤติกรรมดังนี้

ประสิทธิภาพการทำงาน/ความสำเร็จในอาชีพ หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าใน
อาชีพที่บุคคลได้รับจากประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งอาจเป็นประสิทธิภาพหรือความสำเร็จด้าน
บทบาทการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการเงิน และด้านการเลื่อนตำแหน่ง

การปฏิบัติทางพุทธ หมายถึง การกระทำในชีวิตประจำวันของบุคคลตาม
หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา เช่น การให้ทาน การรักษาศีล เป็นต้น

พฤติกรรมการสอน หมายถึง การวางแผนและการยอมรับนวัตกรรมของครูในการ
จัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรกำหนด

พฤติกรรมการพยาบาล หมายถึง การปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ
และจรรยาบรรณของพยาบาลวิชาชีพ เพื่อประโยชน์ของผู้รับการรักษา

แนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแสดงถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งว่าพฤติกรรมเหล่านี้มี
สาเหตุทางจิตใจอะไร ทฤษฎีนี้สร้างจากการสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับเยาวชนและประชาชนไทยอายุ 6 ถึง
60 ปีจำนวนหลายพันคน ซึ่งเป็นผลการวิจัยในประเทศไทยตลอดเวลา 20 ปี

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมมี 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ ส่วนลำต้นและส่วน
เป็นราก ในส่วนแรก คือ ดอกและผลแสดงถึงพฤติกรรมการทำดี ละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงาน
อย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ที่รวมกันเข้าเป็นพฤติกรรมของ
พลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง
ผลที่ออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าปรารถนา พฤติกรรมดังกล่าวมีสาเหตุจาก 2 กลุ่ม คือ สาเหตุ
ทางจิตใจหรือจิตลักษณะซึ่งเปรียบได้กับลำต้นของต้นไม้ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ 1)
เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) มุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง 3) ความเชื่ออำนาจในตน 4) แรงจูงใจใฝ่
สัมฤทธิ์ และ 5) ทศณคติ คุณธรรม และค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ หรือสถานการณ์นั้น)
ถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมชนิดใด จะต้องใช้จิตลักษณะบางด้าน
หรือทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกันจึงจะได้ผลดีที่สุด ส่วนที่สองของต้นไม้จริยธรรมคือ ราก ซึ่งเป็นจิตลักษณะ
กลุ่มที่สองมี 3 ด้านคือ 1) สติปัญญา 2) ประสบการณ์ทางสังคม และ 3) สุขภาพจิต จิตลักษณะทั้ง
สามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่เป็นลำต้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ
บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความ
พร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ โดยที่จิตลักษณะทั้ง 5 นี้จะพัฒนาไปโดย
อัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทาง
โรงเรียน และทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนี้บุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะ
บางประการใน 5 ด้านนี้โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการจึงเป็นสาเหตุของ
สาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้ อาจ

เป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำดับ เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าว (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2526 , 2538)

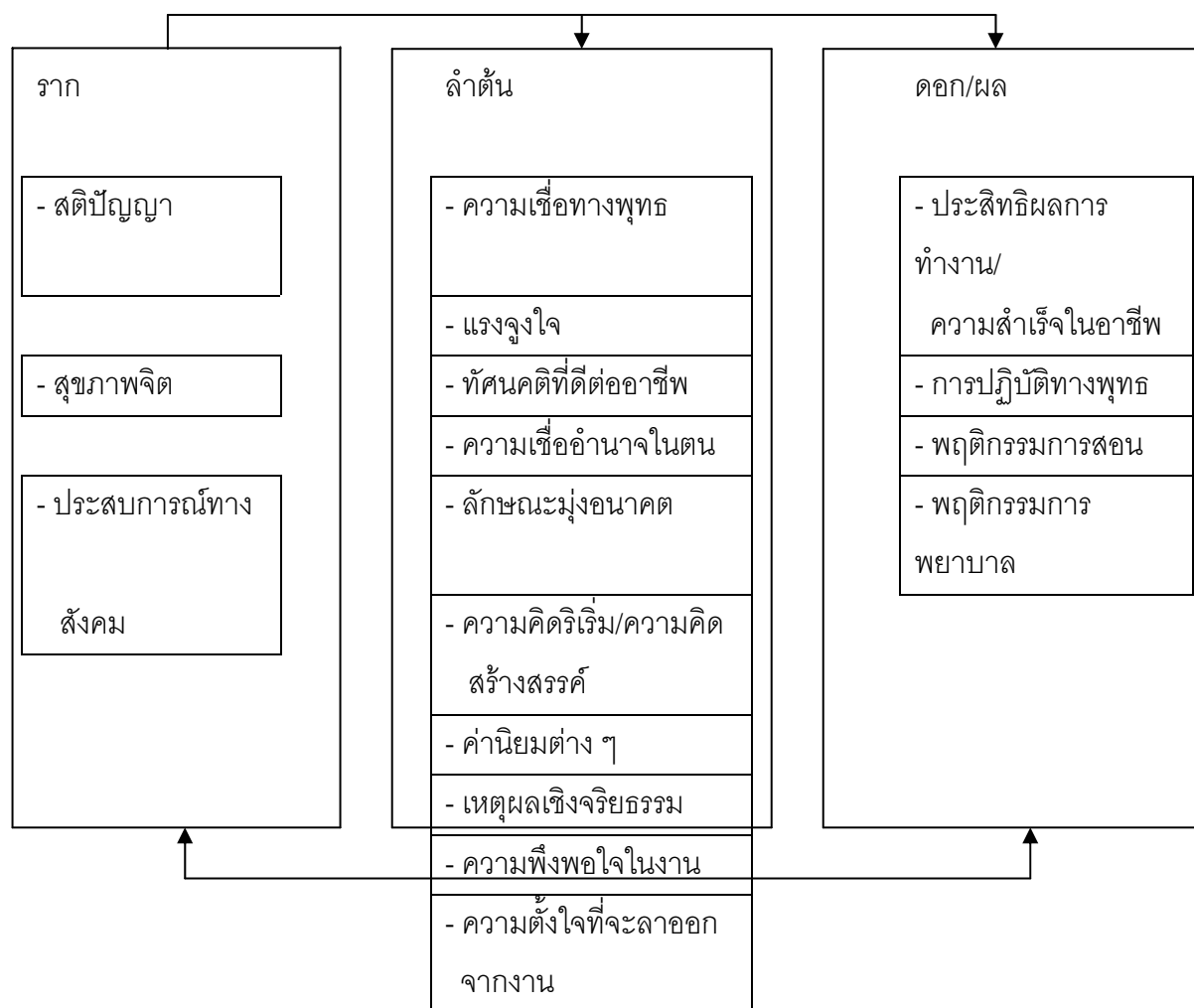
โดยสรุป ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทย แสดงถึงความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผล ระหว่างจิตลักษณะ 8 ด้านกับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ทฤษฎีนี้จึงมีสิ่งกับ (หรือมโนทัศน์) 9 ด้านด้วยกัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2538 :2 - 4) ฉะนั้นจากทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมและภาพรวมของตัวแปรจากปริญญาานิพนธ์ของสถาบันวิจัยพหุติกรรมศาสตร์ที่นำมาสังเคราะห์สามารถให้ความหมายและอธิบายส่วนต่างๆ ทั้ง 3 ส่วนของทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ดอกและผล หมายถึง พฤติกรรมการทำดี ละเว้นชั่ว พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ผลที่ออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าปรารถนา เช่น ประสิทธิภาพการทำงาน การยอมรับนวัตกรรม ลักษณะทางพุทธ/ ศาสนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วินัยในตนเอง เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ลำต้น เป็นสาเหตุทางจิตใจ ที่ใช้ทำความเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมโดยใช้จิตลักษณะทั้ง 5 ด้านประกอบกันซึ่งจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับส่วนที่เป็นราก เนื่องจากบุคคลต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจของส่วนที่เป็นรากในปริมาณสูงพอเหมาะจะกับอายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะในส่วนของลำต้นต่อไป ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 5 ด้าน คือ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดของทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสามารถอธิบายได้ว่าจิตลักษณะต่าง ๆ เช่น ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อทางพุทธ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตน การมุ่งอนาคตควบคุมตน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จะส่งผลต่อพฤติกรรมทั้งปวงที่เป็นพฤติกรรมดีตามที่สังคมกำหนด ด้วยเหตุดังกล่าวพฤติกรรมจึงเป็นผลของจิตลักษณะดังกล่าวข้างต้น และสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการสังเคราะห์งานวิจัยได้ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร คือประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ปรินุญานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาศาขการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ทำเสร็จระหว่าง พ.ศ. 2530- 2543 จำนวน 82 เล่ม ซึ่งจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ปรินุญานิพนธ์ที่ศึกษาเชิงปริมาณที่มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r), F-ratio, t-ratio, chi-square (χ^2) จำนวน 81 เรื่อง และปรินุญานิพนธ์ที่ศึกษาเชิงคุณภาพ จำนวน 1 เรื่อง

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะงานวิจัย ได้แก่ ประเภทของงานวิจัย ซึ่งจำแนกเป็นการวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ เป็นต้น

2. ตัวแปรข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัยได้แก่ ตัวแปรระดับการศึกษาของผู้วิจัย จำแนกเป็นปริญญาโทและปริญญาเอก ตัวแปรปีที่พิมพ์ ตัวแปรระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และอื่นๆ

3. ตัวแปรจิตลักษณะและพฤติกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูล ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย รายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัย ข้อมูลเกี่ยวกับผลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ สํารวจรายชื่อปริญญาบัตรระดับบัณฑิตศึกษา ของสถาบันวิจัยพหุศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะผู้วิจัยทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยเรื่องเดียวกัน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผู้รวบรวมข้อมูลบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกโดยอ่านสองรอบ คือ รอบแรกอ่านคร่าว ๆ เพื่อให้ได้ภาพรวมและรอบสองอ่านละเอียดเพื่อจดบันทึกข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับปริญญาบัตรที่ศึกษาเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

คำนวณความถี่ ร้อยละ ของข้อมูลพื้นฐานจากงานวิจัยแต่ละเล่ม คำนวณขนาดอิทธิพล (d) จากงานวิจัยเชิงทดลอง และคำนวณสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ (r) จากงานวิจัยที่เสนอสถิติเป็นค่า t, F หรือ χ^2 สำหรับปัจจัยที่มีการศึกษาซ้ำในงานวิจัยเรื่องเดียวกัน หาค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลโดยไม่ต้องถ่วงน้ำหนัก แต่ถ้าปัจจัยนั้นมีการศึกษาในงานวิจัยมากกว่า 1 เล่ม หาค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลโดยใช้วิธีถ่วงน้ำหนัก (ด้วยจำนวนตัวอย่างที่ศึกษา (n) ในงานวิจัยแต่ละเล่ม) แปลงค่าขนาดอิทธิพล (d) เป็นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แปลงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) จากงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณได้ในข้อที่ 2 เป็นค่าขนาดอิทธิพลมาตรฐาน (Zr) จากงานวิจัยทุกเล่ม

สำหรับปริญญาบัตรที่ศึกษาเชิงคุณภาพที่มี 1 เรื่อง ทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการสรุปประเด็นสำคัญ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัยที่สำคัญมีดังนี้

1. จิตลักษณะประกอบด้วย ความเชื่อทางพุทธ แรงจูงใจ ทศนคติที่ดีต่ออาชีพ ความเชื่ออำนาจในตน ลักษณะมุ่งอนาคต ความคิดริเริ่ม / ความคิดสร้างสรรค์ ค่านิยมต่าง ๆ เหตุผลเชิงจริยธรรม ความพึงพอใจในงาน ความเชื่อทางพุทธ และความตั้งใจที่จะลาออกจากงาน จิตลักษณะแต่ละด้านสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1.1 จิตลักษณะด้านความเชื่อทางพุทธ ปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้ความเชื่อทางพุทธเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ การปฏิบัติทางพุทธ การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม การอบรมเลี้ยงดูทางบวก (รักสนับสนุน ใช้เหตุผล ให้อภัยตนเอง) การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การได้รับการส่งเสริมเป็นพุทธมามกะ และสุขภาพจิต ส่วนปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้ความเชื่อทางพุทธลดลง คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปัจจัยในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้ความเชื่อทางพุทธเพิ่มขึ้นเรียงลำดับ คือ ความเชื่ออำนาจในตนและเอกลักษณ์วิถีทางพุทธ

1.2 จิตลักษณะด้านแรงจูงใจ ปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้แรงจูงใจเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ สุขภาพจิต การปฏิบัติทางพุทธ และบรรยากาศที่ดีทางสังคม ส่วนปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้แรงจูงใจลดลง คือ ความแค้นแค้นทางจิต ปัจจัยในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้แรงจูงใจเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ การรับรู้เกี่ยวกับงาน และทศนคติที่ดีต่ออาชีพ ส่วนปัจจัยในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้แรงจูงใจลดลง คือ พรหมวิหารสี่

1.3 จิตลักษณะด้านทศนคติที่ดีต่ออาชีพ ปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้มีทศนคติที่ดีต่ออาชีพเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ การอบรมเลี้ยงดูทางบวก การปฏิบัติทางพุทธ และบรรยากาศที่ดีทางสังคม ปัจจัยในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้มีทศนคติที่ดีต่ออาชีพเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ ความเชื่อในการประกอบอาชีพ อิทธิบาทสี่ และทศนคติในการเลือกประกอบอาชีพ

1.4 จิตลักษณะด้านความเชื่ออำนาจในตน ปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้ความเชื่ออำนาจในตนเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม บรรยากาศที่ดีทางสังคม และสุขภาพจิต ส่วนปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้ความเชื่ออำนาจในตนลดลง คือ สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวยปัจจัยในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้ความเชื่ออำนาจในตนเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ ลักษณะมุ่งอนาคต ความกล้าเสี่ยง พรหมวิหารสี่ และทศนคติ

1.5 จิตลักษณะด้านลักษณะมุ่งอนาคตปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้ลักษณะมุ่งอนาคตเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ บรรยากาศที่ดีทางสังคม และสุขภาพจิต ปัจจัยในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้ลักษณะมุ่งอนาคตเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการรับรู้ทางสังคมด้านวิชาการ

1.6 จิตลักษณะด้านความคิดริเริ่ม / ความคิดสร้างสรรค์ ปัจจัยสำคัญในกลุ่มรากที่ทำให้

ความคิดริเริ่ม/ความคิดสร้างสรรค์ เพิ่มขึ้น คือ ความยืดหยุ่นในการคิด ส่วนปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้ความคิดริเริ่ม/ความคิดสร้างสรรค์ลดลงเรียงตามลำดับ คือ ระดับการศึกษา บรรยาภาศในการทำงาน และการส่งเสริมให้ประกอบอาชีพส่วนตัว ปัจจัยสำคัญในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้เกิดความคิด ริเริ่ม/ความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น คือ ความพอใจในการทำงาน และที่ทำให้ความคิดริเริ่ม/ ความคิดสร้างสรรค์ลดลง คือ ทักษะคิดต่อระบบราชการ

1.7 จิตลักษณะด้านค่านิยมต่างๆ เช่น การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ เป็นต้น ปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้ค่านิยมต่างๆ เพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือการอบรมจากครู-ผู้ปกครอง การอบรมเลี้ยงดูทางบวก และระดับการถ่ายทอดทางสังคม ส่วนปัจจัยในกลุ่มรากที่ให้ค่านิยมต่างๆ ลดลงเรียงตามลำดับ คือ การอบรมเลี้ยงดูทางลบ (เข้มงวดกดขี่ ปล่อยปละละเลย)ระดับการศึกษา และสภาพทางเศรษฐกิจ

1.8 จิตลักษณะด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม ปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรม เพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ ความสามารถในการคิด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การอบรมเลี้ยงดูทางบวก และสุขภาพจิต ส่วนปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรมลดลง คือ การอบรมเลี้ยงดูทางลบ (เข้มงวด และลงโทษทางกาย)ปัจจัยในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ เอกลักษณะแห่งตน และลักษณะมุ่งอนาคต

1.9 จิตลักษณะด้านความพึงพอใจในงาน ปัจจัยในกลุ่มแรกที่ทำให้ความพึงพอใจในการทำงานเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ การสนับสนุนทางสังคมและความขัดแย้งในการงานและครอบครัว ปัจจัยในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในงานที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ คือ ความพึงพอใจในครอบครัว แรงจูงใจ ด้านความคาดหวัง และทักษะคิดต่อระบบราชการ

1.10 จิตลักษณะด้านความตั้งใจที่ลาออกจากงาน ปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้ความตั้งใจที่จะลาออกจากงานเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ ความรู้สึกอ่อนล้าทางอารมณ์ ความรู้สึกลดความเป็นบุคคล ปัจจัยในกลุ่มรากที่ทำให้ความตั้งใจที่จะลาออกจากงานลดลง คือ ระดับการศึกษา (ปริญญาตรีขึ้นไป) ปัจจัยในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้ความตั้งใจที่จะลาออกจากงานเพิ่มขึ้นคือ ความท้อแท้ ปัจจัยในกลุ่มลำดับต้นที่ทำให้ความตั้งใจที่จะลาออกจากงานลดลงเรียงตามลำดับคือ ความเชื่อถือและการยอมรับเป้าหมาย ค่านิยมของวิชาชีพ ความพึงพอใจในการทำงาน ความต้องการรักษาการเป็นสมาชิกของวิชาชีพ ความเต็มใจที่จะปฏิบัติเพื่อวิชาชีพ ความมุ่งมั่นและการควบคุม

2. พฤติกรรมประกอบด้วย ประสิทธิภาพในการทำงาน /ความสำเร็จในวิชาชีพ การปฏิบัติทางพุทธศาสนา พฤติกรรมการสอนและพฤติกรรมการพยาบาล พฤติกรรมแต่ละด้านสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ดังนี้

2.1 พฤติกรรมด้านประสิทธิผลในการทำงาน/ความสำเร็จในอาชีพ ปัจจัยในกลุ่มแรกที

ทำให้ประสิทธิผลในการทำงาน/ความสำเร็จในอาชีพเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ การสนับสนุนจากองค์กรและครอบครัว สภาพการณ์ของกลุ่มทำงานและความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้ากับผู้ใต้บังคับบัญชาปัจจัยในกลุ่มแรกทำให้ประสิทธิผลในการทำงาน/ความสำเร็จในอาชีพลดลง คือ ความขัดแย้งระหว่างครอบครัวและการทำงาน ปัจจัยในกลุ่มลำดับที่ทำให้ประสิทธิผลในการทำงาน/ความสำเร็จในอาชีพเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความผูกพันในอาชีพและความเชื่ออำนาจในตน

2.2 พฤติกรรมด้านการปฏิบัติทางพุทธ ปัจจัยในกลุ่มแรกที่ทำให้การปฏิบัติทางพุทธเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ ระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม การได้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ และการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธ ปัจจัยในกลุ่มลำดับที่ทำให้การปฏิบัติทางพุทธเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ ความเชื่ออำนาจในตน และความเชื่อและทัศนคติทางพุทธ

2.3 พฤติกรรมด้านพฤติกรรมการสอน ปัจจัยในกลุ่มแรกที่ทำให้พฤติกรรมการสอนเพิ่มขึ้น คือ ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมทางการสอน ปัจจัยในกลุ่มลำดับที่ทำให้พฤติกรรมการสอนเพิ่มขึ้น เรียงตามลำดับ คือ เจตนาวางแผนการสอนตลอดสัปดาห์ ทัศนคติต่อการยอมรับนวัตกรรม การรับรู้บรรทัดฐานและการสนับสนุนทางสังคมและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ปัจจัยในกลุ่มดอกผลที่ทำให้พฤติกรรมการสอนเพิ่มขึ้น คือ การวางแผนการสอน

2.4 พฤติกรรมด้านพฤติกรรมการพยาบาล ปัจจัยในกลุ่มแรกที่ทำให้พฤติกรรมการพยาบาลเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ การปฏิบัติทางพุทธ การสนับสนุนทางสังคม ความขัดแย้งในบทบาทและสถานภาพทางเศรษฐกิจ ปัจจัยในกลุ่มแรกที่ทำให้พฤติกรรมการพยาบาลลดลงเรียงตามลำดับ คือ ความเครียดจากสภาพการทำงาน และสุขภาพจิต ปัจจัยในกลุ่มลำดับที่ทำให้พฤติกรรมการพยาบาลเพิ่มขึ้นเรียงตามลำดับ คือ ทัศนคติต่อวิชาชีพ ความเชื่อทางพุทธ ความเชื่ออำนาจในตน และเหตุผลเชิงจริยธรรม ปัจจัยในกลุ่มลำดับที่ทำให้พฤติกรรมพยาบาลลดลง คือ การรับรู้ด้านการควบคุมพฤติกรรม และความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ ปัจจัยในกลุ่มดอกผลที่ทำให้พฤติกรรมการพยาบาลเพิ่มขึ้น คือพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อในอดีต

3. หากพิจารณาประเภทของปัจจัยตามทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ ปัจจัยสำคัญในกลุ่มแรกที่ทำให้จิตลักษณะและพฤติกรรมเพิ่มขึ้นประกอบด้วยสุขภาพจิต การอบรมเลี้ยงดูทางบวก การปฏิบัติทางพุทธ การมีแบบอย่าง บรรยายาศที่ดีทางสังคม และการได้รับการบริการและการส่งเสริมวิชาการปัจจัยสำคัญในกลุ่มลำดับที่ทำให้จิตลักษณะและพฤติกรรมเพิ่มขึ้นประกอบด้วย ความเชื่ออำนาจในตน ความเชื่อทางพุทธ และจากจูงใจ/แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

จากผลการสังเคราะห์โดยรวม ปัจจัยสำคัญในกลุ่มรากที่สัมพันธ์กับจิตลักษณะและพฤติกรรมตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมมีดังนี้

1. สุขภาพจิตสัมพันธ์กับจิตลักษณะ 5 ด้านเรียงตามลำดับ คือ ลักษณะมุ่งอนาคต ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจ เหตุผลเชิงจริยธรรม และความเชื่อทางพุทธ และสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการพยายาล ผลการวิจัยส่วนนี้เป็นการยืนยันความเชื่อตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมที่ว่า ลักษณะพื้นฐานทางจิต (ราก) เป็นสาเหตุของจิตลักษณะในส่วนลำต้น ซึ่งจิตลักษณะดังกล่าวประกอบด้วย ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคต และเหตุผลเชิงจริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2538 : 4) สำหรับผลการสังเคราะห์ที่พบว่าสุขภาพจิตมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการพยายาลนั้น เป็นไปได้ว่างานพยายาลเป็นงานหนักและต้องรับผิดชอบสูง เพราะหมายถึง ชีวิตของผู้ป่วย ดังนั้น ถ้าบุคลากรพยายาลที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ย่อมทำให้เกิดความเครียดและสุขภาพจิตเสื่อมได้ ดังผลการศึกษาของ ดีโลรา และมอส และเบอร์กแมน และคนอื่น ๆ (Delora and Moses. 1969 ; Bergman and others. 1984 อ้างใน อภิญา โพรศรีทอง. 2536 : 14-15)

2. การอบรมเลี้ยงดูทางบวก (รักษนับสนุน ใช้เหตุผล ให้พึ่งตนเอง) สัมพันธ์กับจิตลักษณะ 6 ด้านเรียงตามลำดับ คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม ความเชื่อทางพุทธ ค่านิยมต่าง ๆ แรงจูงใจในการทำงาน ความเชื่ออำนาจในตนและความคิดริเริ่ม/ความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยส่วนนี้ยืนยันความเชื่อตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมที่ว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นประสบการณ์ทางสังคมที่มีความสำคัญต่อบุคลิกภาพและลักษณะทางจิต-สังคมของบุคคล ถ้าประสบการณ์ทางสังคมด้านการอบรมเลี้ยงดูเป็นทางบวกย่อมส่งผลดีต่อบุคลิกภาพและจิตลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสังเคราะห์งานวิจัยของ ดุษฎี โยเหลา (2535 : 23, 33) ที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนสนับสนุนมีความสัมพันธ์กับการยึดถือบาปบุญและความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นความเชื่อทางพุทธ นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์และความเชื่ออำนาจในตนอีกด้วย สำหรับผลการสังเคราะห์ที่ว่า การอบรมเลี้ยงดูทางบวกสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านการปฏิบัติทางพุทธนั้นสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดุษฎี โยเหลา (2535 : 26)

3. การปฏิบัติทางพุทธสัมพันธ์กับจิตลักษณะ 4 ด้านเรียงตามลำดับ คือ ความเชื่อทางพุทธ ทศนคติที่ดีต่ออาชีพ แรงจูงใจ และความเชื่ออำนาจในตน ผลการวิจัยส่วนนี้ยืนยันความเชื่อตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมที่ว่าประสบการณ์ทางสังคมย่อมส่งผลต่อจิตลักษณะ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทัศนะของ พระเทพเวที (2532 : 242) ที่ว่าความเชื่อเรื่องบาปบุญ นรก สวรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนได้ฟังอยู่เสมอจะทำให้บุคคลเร่งปฏิบัติตามคำสอนของพุทธศาสนาสูงขึ้น ความเชื่ออำนาจในตนมีความสัมพันธ์กับหลักคำสอนในพุทธศาสนาเรื่องกฎแห่งกรรม คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว รู้จักละอายและเกรงกลัวต่อบาป ดังทัศนะของ ฤกษ์ และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2533 : 18)

ดังนั้นบุคคลที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงจึงมีความเชื่ออำนาจในตนสูง สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางพุทธกับแรงจูงใจ จากการสังเคราะห์งานวิจัยของ ประทีป จินนี และคณะ (2542 : บทคัดย่อ) แบ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานไว้เป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยภายนอกบุคคล แรงจูงใจเป็นปัจจัยภายในบุคคล ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา นอกจากจะมีความเชื่ออำนาจในตนสูงแล้ว ย่อมจะมีแรงจูงใจสูงด้วย

สำหรับการปฏิบัติทางพุทธที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการพยาบาลนั้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อริสธรรม ตีระดอม (2526 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าจริยธรรมทางพุทธศาสนามีผลต่อพฤติกรรมของพยาบาลชาวพุทธและสอดคล้องกับการศึกษาของ ซานเซนบาค (Sanzenbach. 1989 : 571-572) ที่พบว่าศาสนามีอิทธิพลต่องานด้านสังคมโดยอิทธิพลดังกล่าวไม่ได้เกิดจากองค์กรศาสนา แต่เกิดจากคำสอนทางศาสนา

4. การมีแบบอย่างสัมพันธ์กับจิตลักษณะ 4 ด้านเรียงตามลำดับ คือ ความเชื่ออำนาจในตน ทศนคติที่ดีต่ออาชีพ แรงจูงใจ และลักษณะมุ่งอนาคต ผลการวิจัยดังกล่าวยืนยันความเชื่อตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมที่ว่าประสบการณ์ทางสังคมย่อมส่งผลต่อจิตลักษณะ

5. บรรยากาศที่ดีทางสังคมสัมพันธ์กับจิตลักษณะ 4 ด้านเรียงตามลำดับ คือ ลักษณะมุ่งอนาคต ความเชื่ออำนาจในตน ทศนคติที่ดีต่ออาชีพ และแรงจูงใจ ผลการวิจัยดังกล่าวยืนยันความเชื่อตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมที่ว่า ประสบการณ์ทางสังคมและสภาวะแวดล้อมส่งผลต่อจิตลักษณะ กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสมย่อมทำให้เกิดจิตลักษณะที่ดี

6. การบริการและการส่งเสริมวิชาการสัมพันธ์กับจิตลักษณะ 4 ด้านเรียงตามลำดับ คือ แรงจูงใจ ความเชื่ออำนาจในตน ทศนคติที่ดีต่ออาชีพ และลักษณะมุ่งอนาคต ผลการสังเคราะห์ดังกล่าวยืนยันความเชื่อตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมและสอดคล้องกับผลการสังเคราะห์ของ ประทีป จินนี และคณะ (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับงานและวิธีการทำงานเป็นปัจจัยภายนอกบุคคลที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจในการทำงาน กล่าวคือ จะทำให้แรงจูงใจในการทำงานเพิ่มขึ้น

ปัจจัยสำคัญในกลุ่มลำดับที่สัมพันธ์กับจิตลักษณะและพฤติกรรม มีดังนี้

1. ความเชื่ออำนาจในตนสัมพันธ์กับจิตลักษณะ 3 ด้านเรียงตามลำดับ คือ ความเชื่อทางพุทธ แรงจูงใจ และความคิดริเริ่ม/ความคิดสร้างสรรค์ และสัมพันธ์กับพฤติกรรม 4 ด้านเรียงตามลำดับ คือ การปฏิบัติทางพุทธ พฤติกรรมการพยาบาล พฤติกรรมการสอน และประสิทธิผลในการทำงาน/ความสำเร็จในอาชีพ ผลการสังเคราะห์ดังกล่าวยืนยันความเชื่อตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมที่ว่า จิตลักษณะ (ลำดับ) สามารถส่งผลต่อจิตลักษณะด้วยกันและส่งต่อไปยังพฤติกรรม (ดอกผล) ได้ด้วยความเชื่ออำนาจในตนเป็นความเชื่อที่บุคคลมีต่อความสามารถและการกระทำของตนว่าเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลวโดยไม่เชื่ออำนาจที่เกิดจากแหล่งภายนอก เช่น โสยศาสตร์

หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นความเชื่ออำนาจในตนจึงสอดคล้องกับความเชื่อทางพุทธที่มีจุดเน้นเรื่องกฎแห่งกรรมทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการกำหนดด้วยตนเองของ ดีซี (Deci. 1975) ที่เชื่อว่าบุคคลทุกคนจะรับรู้ความสามารถของตนเองได้ การรับรู้ความสามารถดังกล่าวจะช่วยเสริมความเชื่ออำนาจในตน และส่งผลไปยังแรงจูงใจ และประสิทธิผลในการทำงาน/ความสำเร็จในอาชีพไม่ว่าจะเป็นอาชีพครูหรืออาชีพพยาบาลก็ตาม

2. ความเชื่อทางพุทธสัมพันธ์กับจิตลักษณะ 3 ด้านเรียงตามลำดับ คือ ทศณคติที่ดีต่ออาชีพ แรงจูงใจ ความเชื่ออำนาจในตน และสัมพันธ์กับพฤติกรรม 2 ด้านตามลำดับ คือ พฤติกรรมการพยาบาลและการปฏิบัติทางพุทธ ผลการสังเคราะห์ดังกล่าวยืนยันความเชื่อตามแนวคิดทฤษฎีต้นไม้วิจัยธรรมที่ว่าจิตลักษณะ (ลำต้น) สามารถส่งผลต่อจิตลักษณะและส่งผลต่อไปยังพฤติกรรม (ดอกผล) ได้

3. แรงจูงใจ/แรงจูงใจแฝงสัมพันธ์กับจิตลักษณะ 4 ด้านเรียงตามลำดับ คือ ความพึงพอใจในงาน ลักษณะมุ่งอนาคต ความเชื่ออำนาจในตน และความคิดริเริ่ม/ความคิดสร้างสรรค์ และสัมพันธ์กับพฤติกรรม 2 ด้านเรียงตามลำดับ คือ พฤติกรรมการสอนและประสิทธิผลในการทำงาน/ความสำเร็จในอาชีพ ผลการสังเคราะห์ดังกล่าวยืนยันความเชื่อตามแนวคิดทฤษฎีต้นไม้วิจัยธรรม และสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจแฝงสัมฤทธิ์ของ แมคเคลแลนด์ (McClelland. 1953) ที่เชื่อว่าผู้ที่มีแรงจูงใจแฝงสัมฤทธิ์จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปโดยพยายามแข่งขันกับมาตรฐานอันดีเลิศ และผลการสังเคราะห์ของ ประทีป จินนี และคณะ (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าแรงจูงใจแฝงสัมฤทธิ์เป็นปัจจัยภายในบุคคลที่มีผลทางบวกต่อประสิทธิผลการทำงาน/ความสำเร็จในอาชีพ

จากผลการสังเคราะห์ที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้ทราบว่ามีปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตลักษณะและพฤติกรรมจำนวนมากและบางปัจจัย เช่น การอบรมเลี้ยงดูทางบวก การปฏิบัติทางพุทธ สุขภาพจิต ความเชื่ออำนาจในตน ความเชื่อทางพุทธ และแรงจูงใจ/แรงจูงใจแฝงสัมฤทธิ์ สัมพันธ์กับจิตลักษณะและพฤติกรรมหลายด้าน ดังนั้นการส่งเสริมหรือพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนเก่ง ดี มีสุข ต้องพัฒนาตั้งแต่ส่วนรากในปัจจัยที่สำคัญ คือ การอบรมเลี้ยงดูทางบวก โดยเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน ให้อิสระและให้พึ่งตนเอง และปลูกฝังให้ปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา พร้อมทั้งจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศเพื่อส่งเสริมให้มีสุขภาพจิตที่ดี ในส่วนของลำต้น (จิตลักษณะ) ควรพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความเชื่ออำนาจในตน ความเชื่อทางพุทธ และส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจ/แรงจูงใจแฝงสัมฤทธิ์ เพราะการพัฒนาปัจจัยทั้ง 5 นี้ จะทำให้จิตลักษณะและพฤติกรรมหลายด้านพัฒนาตามไปด้วย และ ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่กับผู้ปกครอง หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงานฯ เป็นต้น เพื่อจะได้ใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน หรือใช้วางแผนพัฒนาคนทำงาน

นอกจากที่กล่าวแล้ว เพื่อให้ได้ความชัดเจนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นควรมีการสังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาตัวแปรตามตัวเดียวกัน และใช้ทฤษฎีอื่น ๆ เช่น ทฤษฎีระบบ หรือทฤษฎีการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธศาสนา เป็นต้น มาใช้เป็นกรอบในการจัดกลุ่มตัวแปร ซึ่งอาจจะทำให้ได้ผลการสังเคราะห์ที่ต่างออกไป และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ศึกษาพฤติกรรมเพียง 4 ด้าน เพื่อให้เกิดความชัดเจน และครอบคลุมลักษณะคนเก่ง ดี มีสุข น่าจะศึกษาพฤติกรรมด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย เช่น การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม การอบรมจากครู-ผู้ปกครอง ความสามารถทางการคิด การมุ่งอนาคต และความพึงพอใจในงาน เพราะจากผลการสังเคราะห์ พบว่า ปัจจัยข้างต้นให้ค่าขนาดอิทธิพลมาตรฐานสูง แต่มีการศึกษาความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ น้อย

บรรณานุกรม

- ฉกาจ ช้วยโต และ ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2533). ลักษณะจิตสังคมที่เกี่ยวกับการบวชในพุทธศาสนาของชายไทยในภาคใต้. รายงานการวิจัยฉบับที่ 43. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2526). ควบคู่กับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน. จุลสารฉบับที่ 4 กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หน้า 13 – 15.
- _____. (2538). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและพัฒนาบุคคล. โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ.
- ดุษฎี โยเหลา. (2535). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์เนื้อหา. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2530). “การสังเคราะห์งานวิจัย,” วารสารการวัดผลการศึกษา. 8(23): 26-36.
- _____. (2542). การวิเคราะห์ห่อภิมาน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประทีป จินนี, ดุษฎี โยเหลา และอุษา ศรีจินดารัตน์. (2542). การประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระเทพเวที. (2532). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- สุพัฒน์ สุกุมลสันต์. (2532). การอภิวิเคราะห์และการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระหว่างพ.ศ.2515-2530. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม.(2530). “การวิเคราะห์เนื้อหาของงานวิจัย,” รวมบทความการวิจัยการศึกษา. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์. หน้า 52-59.
- สุภาวค์ จันทวานิช. (2531). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญญา โพธิ์ศรีทอง. (2536). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการพยาบาลผู้ป่วยสูงอายุของพยาบาลในสังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. ปรินิพนธ์ วน.ม. (พฤติกรรมศาสตร์) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อริสธรรม ตีระดอม. (2526). การศึกษาเปรียบเทียบผลของจริยธรรมทางพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่มีต่อพฤติกรรมของชาวพุทธและคริสต์. วิทยานิพนธ์ อษ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล
- อุทุมพร จามรมาน. (2531). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ. กรุงเทพฯ : พันนี้พับบลิชซิง.

Deci, E.L. (1975). Intrinsic Motivation. New York : Plenum Press.

Glass, G.V., McGaw, B. and Smith, M.L. (1981). Meta-Analysis in Social Research. Beverly Hills: Sage Publications.

Glass, G.V. and Smith, M.L. (1979). Meta-Analysis of research in the relationship of class size and achievement. Educational Evaluation and Policy Analysis. 1: 2-16.

Hunter, J.E., Schmidt, F.L. and Jackson, G.B. (1982). Meta-Analysis: Cumulating Research Findings Across Studies. Beverly Hills: Sage Publications.

Light, R.J. and Pillemer, D.B. (1984). Summing Up: The Science of Reviewing Research. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Rosenthal, R. and Rosnow, R.L. (1991). Essentials of Behavioral Research: Methods and Data Analysis. 2nd Edition. New York: Mc Graw-Hill, Inc.

Sanzenbach, Paul. (1989) "Religion and Social Work: it's not That Simple!" Social Casework. 70 (9) : 571-572 ; November.